

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้าเป็นเหตุนำมาซึ่งความสุข แต่ว่าการที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายจะเสด็จอุบัติขึ้นในโลกนั้นยากยิ่ง เพราะบุคคลที่จะสามารถตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ต้องบำเพ็ญบารมีด้วยความพยายามอันยิ่งใหญ่จึงจะสำเร็จได้ ถึงแม้การเสด็จอุบัติของพระพุทธเจ้าจะมีความยากยิ่งอย่างไรก็ตามในพระสูตรต้นตปิฎก พุทธปิณฑกัณฑ์ ได้แสดงให้เห็นว่ามีพระพุทธเจ้าได้เสด็จอุบัติมาแล้วในโลกถึง ๒๘ พระองค์ นอกจากนั้นพระพุทธเจ้าพระนามว่าโคตม ยังได้พยากรณ์อีกว่า “ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๘๐,๐๐๐ ปี พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่าเมตไตรย จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก”

คำพยากรณ์ดังกล่าวทำให้พุทธศาสนิกชนต่างมีความเชื่อในเรื่องการเกิดขึ้นของพระเมตไตรยพุทธเจ้า เชื่อการมีอยู่จริงของโลกยุคพระเมตไตรยพุทธเจ้า และต่างก็มีความปรารถนาที่จะเกิดมาให้ทันสมัยของพระองค์ เนื่องจากมีความเชื่อว่าโลกยุคพระเมตไตรยพุทธเจ้านั้นเป็นโลกที่มีแต่ความสุข จึงเป็นโลกในอุดมคติของชาวพุทธ เช่นเดียวกับบรรดาศาสนิกชนของพราหมณ์ – ฮินดูที่พูดถึงเรื่องพระนารายณ์ปางที่ ๑๐ คือ กัลกิหรือบุรุษขี่ม้าขาว ศาสนาคริสต์พูดถึงเรื่องพระเมสสิอา หรือชาวมุสลิมพูดถึงรัฐอิสลาม แต่ยังพบว่ามีชาวพุทธอยู่กลุ่มหนึ่งที่ไม่เชื่อเรื่องพระเมตไตรยพุทธเจ้าและไม่เชื่อว่ามีโลกพระเมตไตรยพุทธเจ้าอยู่จริง เนื่องจากเรื่องราวของพระเมตไตรยพุทธเจ้าปรากฏในพระไตรปิฎกน้อยมาก

ดังนั้น ความเชื่อและอิทธิพลของพระเมตไตรยพุทธเจ้าในสังคมไทยจึงเป็นเรื่องที่นำศึกษาถึงความเป็นมา ลักษณะของความเชื่อ และอิทธิพลของความเชื่อที่เกิดขึ้นต่อจารีตประเพณี วัฒนธรรม ศิลปกรรม วรรณกรรมของไทย ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาให้เกิดความชัดเจนในประเด็นเกี่ยวกับความเชื่อและอิทธิพลเรื่องพระเมตไตรยพุทธเจ้าในสังคมไทยในมิติต่างๆ ตลอดจนศึกษาเรื่องโลกยุคพระเมตไตรยพุทธเจ้าให้เกิดความชัดเจนตามคัมภีร์และวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อ ๑) ศึกษาแนวคิดเรื่องพระเมตไตรยพุทธเจ้าในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ๒) ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและอิทธิพลเรื่องพระเมตไตรยพุทธเจ้าในสังคมไทย และ ๓) ประยุกต์แนวคิดเรื่องพระเมตไตรยพุทธเจ้าต่อสังคมไทย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการรวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) จากพระไตรปิฎก และอรรถกถา และรวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) จากหนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ และทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการทางพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิกชนทั่วไปในเขตภาคเหนือ จำนวน ๑๕ คน แยกเป็นพระสงฆ์จำนวน ๕ รูป นักวิชาการ จำนวน ๕ คน และภูมิปัญญาผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๕ คน ในประเด็นความเชื่อเรื่องพระเมตไตยพุทธเจ้าและความเชื่อเรื่องโลกพระเมตไตยพุทธเจ้าในสังคมไทย โดยมีผลการวิจัย ดังนี้

๕.๑.๑ แนวคิดเรื่องพระเมตไตยพุทธเจ้า

ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธเจ้า คือ บุคคลผู้ตรัสรู้ความจริงอันประเสริฐทั้ง ๔ ประการ หรืออริยสัจ ๔ อันได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และ มรรค เพราะการรู้นี้จึงเชื่อว่าเป็นผู้ต้น คือ ต้นจากการหล่ออยู่ในอำนาจของกิเลส เป็นผู้เบิกบาน พระพุทธเจ้ามี ๒ ประเภท คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระปัจเจกพุทธเจ้า แต่ในคัมภีร์มโนรถปुरुณี ได้กล่าวถึงพุทธะไว้ทั้งหมด ๔ ประเภท คือเพิ่ม สุตะพุทธะ และจุตัสสพุทธะ ไปด้วย คุณสมบัติพิเศษที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้ามีดังนี้

๑) พุทธการกธรรม เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ธรรมอันเพาะบ่มโพธิญาณ ซึ่งหมายถึง บารมีทั้ง ๓๐ ทศนั่นเอง ตราบใดที่บารมีเหล่านี้ยังไม่สมบูรณ์บริบูรณ์ ตรานั้นก็ยังไม่บรรลुพระโพธิญาณ

๒) ธรรมสโมธาน ๘ ประการ คือ ปรารถนาความเป็นมนุษย์ ความถึงพร้อมด้วยเพศ ถึงพร้อมด้วยเหตุ การได้เห็นพระพุทธรูป การได้บรรพชา ความถึงพร้อมด้วยคุณ มีอุปการะยิ่ง และมีความพอใจใคร่เป็นพระพุทธรูป

๓) อริยาศัยธรรม ๖ อย่าง คือ เนกขัมมฉฬชาสัย วิเวกฉฬชาสัย อโลภฉฬชาสัย อโทสฉฬชาสัย อโมหฉฬชาสัย และนิสสรณฉฬชาสัย

จากหลักฐานทั้งฝ่ายเถรวาทและมหายานกล่าวตรงกันว่าพระพุทธเจ้าที่ทรงเสด็จตรัสรู้แล้วในอดีตมีจำนวนมากมายเกินกว่าจะประมาณได้ อันอุปมาดังเม็ดทรายในแม่น้ำคงคา ซึ่งสอดคล้องกับหนังสือภาพสีมาของวัดสุทัศนเทพวราราม ที่ยืนยันว่าในอดีตกาลอันยาวนานที่ผ่านมา ได้มีพระปัญญากุญชรเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ๕๑๒,๐๒๕ พระองค์ พระสัทธาธิกุญชรเจ้า ๑,๐๒๔,๐๕๕ พระองค์ และพระวิริยาธิกุญชรเจ้า ๒,๐๔๘,๑๐๙ พระองค์ หากนับรวมกับพระปัจเจกพุทธเจ้าด้วยแล้วจะมีจำนวนอันพันประมาณนับได้ อรรถกถาจารย์อธิบายว่า อาศัยเพราะนับไม่ได้จึงเรียกว่า อจินไตย

ในคัมภีร์พุทธวงศ์กล่าวถึงพระพุทธเจ้าไว้ ๒๘ พระองค์ ดังนี้

๑. พระตันหังกร	๒. พระเมธังกร	๓. พระสรณังกร
๔. พระทีปังกร	๕. พระโกณฑัญญะ	๖. พระสุมังคละ
๗. พระสุมนะ	๘. พระเรวตะ	๙. พระโสภิตะ
๑๐. พระอโนมทัสสี	๑๑. พระปทุมะ	๑๒. พระนารทะ
๑๓. พระสุเมธะ	๑๔. พระสุชาตะ	๑๕. พระปทุมุตตระ
๑๖. พระปิยทัสสี	๑๗. พระอติทัสสี	๑๘. พระธรรมทัสสี
๑๙. พระสิทธัตถะ	๒๐. พระติสสะ	๒๑. พระปัสสะ
๒๒. พระวิปัสสี	๒๓. พระสีขี	๒๔. พระเวสสกุ
๒๕. พระกกุสันธะ	๒๖. พระโกนาคมนะ	๒๗. พระกัสสปะ
๒๘. พระโคตมะ		

แต่ละพระองค์นั้นล้วนมีพระจริยวัตรคล้ายคลึงกัน คือ ความสมบูรณ์ในการบำเพ็ญบารมี การออกบวช ตรัสรู้ ปฐมเทศนา และการปรินิพพาน

นอกจากอดีตพระพุทธเจ้าจะมีอยู่เป็นจำนวนมากแล้ว คัมภีร์ปรกณวิเสสและคัมภีร์ที่ว่าด้วยวงศ์ของพระพุทธเจ้าได้กล่าวสรุปยืนยันไว้ว่า “พระพุทธเจ้าในอนาคตมีอย่างแน่นอน” โดยระบุว่า มีพระพุทธเจ้าทั้งหมด ๑๐ พระองค์ที่จะมาตรัสรู้ในอนาคต ได้แก่ พระเมตไตยพุทธเจ้า พระรามพุทธเจ้า พระธรรมราชาพุทธเจ้า พระธรรมสามีพุทธเจ้า พระนารทพุทธเจ้า พระรังสิมนีพุทธเจ้า พระเทวเทพสัมพุทธเจ้า พระนรสีหสัมพุทธเจ้า พระติสสสัมพุทธเจ้า และพระสุมลสัมพุทธเจ้า

แต่พระพุทธเจ้าที่ได้รับการกล่าวถึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมไทยมากที่สุดคือพระเมตไตยพุทธเจ้า พระองค์จะเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์สุดท้ายในภัทรกัปนี้ ในคัมภีร์ทิมินิยานันปรากฏในจักกวัตติสูตร ตอนว่าด้วยเมตเตยยพุทธูปาท มีความว่า “เมื่อมนุษย์มีอายุขัย ๘๐,๐๐๐ ปี พระผู้มีพระภาคพระนามว่าเมตไตรย จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก” พระองค์จะมีพุทธคุณเช่นเดียวกันกับพระพุทธเจ้าพระองค์ปัจจุบัน จะทรงแสดงธรรมโปรดหมู่สัตว์ มนุษย์ เทวดา มาร พรหมด้วยพระองค์เอง ทรงปกครองและบริหารคณะสงฆ์หลายร้อยรูป และประกาศพระสัทธรรมให้ดังงามในเบื้องต้น ดังงามในท่ามกลาง และดังงามในที่สุด

พระนามของพระเมตไตยพุทธเจ้านั้นใช้แตกต่างกัน เช่น “เมตเตยย” บ้าง “อริยเมตเตยย” บ้าง ภาษาไทยใช้ว่า “อริยเมตไตรย” ในคัมภีร์สันสกฤตชื่ออารยไมเตรยวยากรณม เรียกเป็น “ไมเตรย” บ้าง “อารยไมเตรย” บ้าง ในภาษาไทยมีคำเรียกอื่นอีก เช่น “พระศรีอาริย์” “พระศรีอริยเมตไตรย” “พระศรีอาริยเมตไตรย” ตามหลักเกณฑ์การถอดศัพท์ภาษาบาลีเป็นภาษาไทยและหลักการใช้สระ ไอ ไม้มะลาย กำหนดว่าหากศัพท์นั้นเป็นภาษาบาลีให้เขียนมี ย ยัก্ষ ด้วย หากเป็น

ภาษาไทยแท้ให้ใช้ไม่มลาย ดังนั้น ศัพท์ภาษาบาลีว่า “เมตเตยฺย” นี้จึงควรเขียนเป็นภาษาไทยว่า “เมตไตย”

ในมัลลยวัตถุทีปนีฎีกา ได้อธิบายพระนามว่า “เมตไตย” เนื่องจากเป็นเหล่ากอของนางพราหมณ์ชื่อว่า “มิตตา” จึงได้ชื่อว่า “เมตไตรยผู้เป็นบุตร” ที่ชื่อว่า “เมตไตรยะ” เพราะอรรถว่า “มาตาหรือมารดา” พระนามนี้จึงมีความหมายว่า ผู้ทรงประสูติจากพระครรภ์แห่งพุทธมารดา พุทธทาสภิกขุ กล่าวว่าโดยอรรถมีความหมายเดียวกับคำว่า “เมตตา” แปลว่า ความรัก หรือความเป็นมิตร คือ อยู่กันด้วยความรักความเมตตา ศาสนาของพระเมตไตย คือ ศาสนาที่อยู่กันด้วยความเป็นมิตร ชั้นเลิศ ชั้นประเสริฐ ชั้นสูงสุด เหมือนกับการนั่งอยู่บนตักของมารดา หรือนั่งอยู่ในวงล้อมของคณาญาติ มีแต่กลิ่นไอของความรักตลบอบอวลไปทั่วปฐพี

พระเมตไตยพุทธเจ้าได้ตั้งความปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าไว้ในใจเป็นครั้งแรกสมัยที่เป็นบุโรhitนามว่า สิริคุตตะ สมัยที่เป็นกษัตริย์พระนามว่า พระเจ้าสังขจักร ได้เปล่งวาจาปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าเป็นครั้งแรก และสมัยที่เป็นพระรัตนเถระ ได้รับการพยากรณ์ว่าจะได้เป็นพระพุทธเจ้าเป็นครั้งแรก ในสมัยพระพุทธเจ้าพระองค์ปัจจุบันนั้น พระเมตไตยโพธิสัตว์ได้เป็นพระโอรสของพระเจ้าอชาตศัตรูราชากับพระนางกัญจนเทวี พระนามว่า “อชิตราชกุมาร” ทรงเจริญวัยขึ้นได้เห็นและสดับพระธรรมเทศนาแห่งพระบรมศาสดา ก็มีพระทัยศรัทธาโสมนัสจึงทูลลาพระราชบิดาบวชแล้วได้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระพุทธรวจนจะเป็นอันมากจนเชี่ยวชาญ และได้รับการพยากรณ์จากพระโคตมพุทธเจ้าว่า “อชิตภิกษุนี้จะได้ตรัสรู้เป็นองค์พระชินสีห์ทรงพระนามว่า พระศรีอริยเมตไตรย ในอนาคตในมหาภทฺธกัปนี้”

ปัจจุบันนี้พระเมตไตยโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็น นาคเทพบุตร ประทับอยู่บนสวรรค์ชั้นดุสิต รอการเสด็จลงมาตรัสรู้ในอนาคตหลังจากผ่านยุคความเสื่อมแห่งพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าพระองค์ปัจจุบัน เมื่อมีอายุครบ ๕,๐๐๐ ปี ในอนาคตกาลนั้น พระเมตไตยพุทธเจ้าจะปฏิสนธิในครรภ์แห่งสุพรหมวดีพราหมณ์ ภรรยาแห่งสุพรหมพราหมณ์ ผู้เป็นบุโรhitอาจารย์แห่งพระเจ้าสังขจักรบรมจักรพรรดิ มีจันทรมุขีพราหมณ์เป็นอัครภรรยา เมื่อนางจันทรมุขีคลอดบุตรนามว่า พรหมวตฺนกุมาร จึงดำริในการจะออกบรรพชา ขณะนั้นปราสาทจะเลื่อนลอยขึ้นบนอากาศลงมาประดิษฐาน ณ ปฐพีใกล้พระศรีมหาโพธิ์ คือ ต้นกาคะทิง ทรงบรรพชา ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา ๗ พอถึงวันวิสาขบูชาจะมี จะเสวยข้าวมธุปายาสแห่งนางสุนันทาพราหมณ์ ทรงรับญาคาจากโสถียพราหมณ์ ๘ กำมือ อธิฐานเป็นรัตนบัลลังก์สูง ๑๕ ศอก สถิตบนบัลลังก์พิจารณาปัจจุอาการก็สำเร็จพระสัพพัญญุตญาณ ในเวลาใกล้รุ่งของคืนนั้น

๕.๑.๒ ความเชื่อและอิทธิพลเรื่องพระเมตไตรยพุทธเจ้าในสังคมไทย

จากผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ หมายถึง การยอมรับว่าสิ่งนั้น เรื่องนั้น เป็นความจริงหรือมีอยู่จริง อาจทั้งที่มีเหตุผลและหลักฐานมารับรอง หรืออาจจะมีเหตุผลใดใดมารับรองเลยก็ได้ ทั้งนี้เกิดขึ้นเพราะอำนาจพิเศษที่แอบแฝงอยู่ในสิ่งนั้นหรือเรื่องนั้นด้วย มนุษย์ได้มีวิวัฒนาการความเชื่อมาจาก ธรรมชาติ คติการนับถือผีสงฆ์ เทวดา วิญญาณบรรพบุรุษ และเทพเจ้าต่างๆ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ ๑. ความเชื่อทั่วไป เช่น การเชื่อปรากฏการณ์ธรรมชาติ เชื่อเกี่ยวกับยาพื้นบ้าน เชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม เชื่อเรื่องนิมิต ความฝัน เชื่อเรื่องไสยศาสตร์ เครื่องราง ของขลัง คาถา อาคมต่างๆ เชื่อเกี่ยวกับลักษณะของคนและสัตว์ เชื่ออันเนื่องมาแต่ศาสนา เชื่อเกี่ยวกับการทำมาหากินและอาชีพ เชื่อเรื่องเคล็ดและแก้เคล็ด เชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ ชาติ ภพ เชื่อเกี่ยวกับเลขดี เลขร้าย วันดี วันร้าย และ ๒. ความเชื่อที่แฝงไว้ด้วยความกลัว หรือความเชื่อทางไสยศาสตร์ สิ่งเร้นลับ

ความเชื่อตรงกับศัพท์ทางพระพุทธศาสนาว่า สัทธา ซึ่งมีความแตกต่างไปจากความเชื่อโดยทั่วไป เพราะเป็นความเชื่อที่ประกอบไปด้วยศรัทธาสัมปยุตด้วยปัญญา หมายถึง ต้องมีความรู้ความเข้าใจบนพื้นฐานของข้อมูลและความจริง ที่ผ่านการไตร่ตรองพิจารณาด้วยเหตุด้วยผลอย่างรอบคอบ พระพุทธศาสนาได้แสดงหลักความเชื่อที่สำคัญไว้ ๔ ประการ คือ กัมมสัทธา เชื่อกรรมวิปากสัทธา เชื่อผลของกรรม กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน และตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า นอกจากนั้นในพระพุทธศาสนายังได้วางหลักการเชื่อไว้ ๑๐ ประการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจว่าควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อ เรียกว่า หลักกาลามสูตรกัณขานิยฐาน มีย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา เป็นต้น

เรื่องราวความเชื่อเกี่ยวกับพระเมตไตรยพุทธเจ้า ปรากฏขึ้นในดินแดนประเทศไทยนับแต่มีหลักฐานการรับนับถือพระพุทธศาสนาครั้งแรกในวัฒนธรรมทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี ความเชื่อนี้เป็นสิ่งที่สังคมไทยให้การเคารพนับถือและมีความมุ่งหวังเป็นอย่างยิ่ง เพราะเชื่อว่าจะทำให้ตนได้พบกับความสุข ความเจริญรุ่งเรือง ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ความเชื่อเหล่านี้เริ่มต้นจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาและคัมภีร์อนาคตวงศ์ นอกจากนั้นยังได้พัฒนาออกเป็นแนวคิดต่างๆ อย่างหลากหลายแตกต่างกันไปตามบริบททางวัฒนธรรม ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อเหล่านี้เปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา รัตนโกสินทร์ตราบจนถึงปัจจุบัน ความเชื่อเกี่ยวกับพระเมตไตรยพุทธเจ้าในประเทศไทยมีความแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค ท้องถิ่น วัฒนธรรม

ความเชื่อเกี่ยวกับพระเมตไตรยพุทธเจ้านั้น นอกจากจะปรากฏในวรรณกรรมหลักทางพระพุทธศาสนา คือพระไตรปิฎกและอรรถกถาแล้ว วรรณกรรมในสังคมไทยยังได้นิยามความเชื่อเกี่ยวกับพระเมตไตรยพุทธเจ้าอีกด้วย วรรณกรรมที่สำคัญคือ พระคัมภีร์อนาคตวงศ์ ที่ได้กล่าวถึง

รายละเอียดของพระพุทธเจ้าในอนาคต จำนวน ๑๐ พระองค์ มีประวัติของพระเมตไตยพุทธเจ้าไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วน ต่อมาคือไตรภูมิพระร่วง ที่แสดงให้เห็นความยาวนานของความเชื่อสังคมไทยที่มีต่อเรื่องพระเมตไตยพุทธเจ้า เพราะไตรภูมิพระร่วงได้มีการกล่าวถึงพระเมตไตยพุทธเจ้าและได้อ้างถึงคัมภีร์อนาคตวงศ์ไว้ด้วย คัมภีร์ปฐมมาลัยตันและทุติยมาลัยปลาย เป็นวรรณกรรมที่ทำให้เกิดประเพณีวรรณกรรมการฟังเทศน์มหาชาติในสังคมไทย สืบเนื่องจากพระมาลัยได้สนทนากับพระเมตไตยโพธิสัตว์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ถึงวิธีที่จะทำให้เกิดท้นศาสนาของพระเมตไตยพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ได้ตรัสให้ฟังเทศน์มหาชาติ จนทำให้เกิดตำนานนิทานกาเผือก การบูชาประทีปดินกา เพื่อบูชาแม่กาเผือกที่เป็นแม่ของพระพุทธเจ้าทั้ง ๕ พระองค์

อิทธิพลของความเชื่อเรื่องพระเมตไตยพุทธเจ้าได้ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในหลากหลายมิติ เช่น ทางด้านศิลปกรรม ดังจะเห็นได้จากงานประติมากรรมรูปพระเมตไตยพุทธเจ้าที่มีพัฒนาการมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในยุคแรก ประติมากรรมพระเมตไตยพุทธเจ้ายังเป็นรูปของฤาษี เพราะคติการบำเพ็ญพรตบารมี การออกบวชเป็นพรหมณ์ ถือนวครบำเพ็ญบารมีแบบฤาษี ต่อมาเมื่อได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเรื่องพระโพธิสัตว์จากลังกา ทำให้ประติมากรรมพระเมตไตยพุทธเจ้ากลายเป็นรูปเทวดาตามความเชื่อที่ว่า ขณะนี้พระเมตไตยพุทธเจ้ากำลังบำเพ็ญเพียรอยู่บนสวรรค์ชั้นดุสิต เครื่องทรงของประติมากรรมจึงมีลักษณะเป็นจักรพรรดิ จนถึงยุครัตนโกสินทร์ประติมากรรมพระเมตไตยพุทธเจ้าได้เปลี่ยนเป็นรูปของพระภิกษุ ถือนวครบ้าง ไม่ถือนวครบ้าง เนื่องจากเป็นความต้องการของพระสงฆ์ที่ไม่สะดวกต่อการเคารพรูปเทวดา จึงเปลี่ยนประติมากรรมพระเมตไตยพุทธเจ้าเป็นพระภิกษุ เพื่อให้กราบไหว้สักการะได้สะดวกยิ่งขึ้น

นอกจากด้านศิลปกรรมแล้ว ความเชื่อเรื่องพระเมตไตยพุทธเจ้ายังมีอิทธิพลเกื้อกูลต่อระบบการเมืองการปกครอง โดยอาศัยแนวความเชื่อเรื่องโลกพระเมตไตยพุทธเจ้าและแนวทางปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดท้นศาสนาของพระองค์ มาเป็นอุบายในการปกครองสังคมให้เกิดความสงบสุขร่มเย็น นอกเหนือจากนี้ยังมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมและความเชื่อของสังคมไทยอีกด้วย ดังปรากฏว่ามีการแต่งคาถาบูชาพระเมตไตยพุทธเจ้า การนำความเชื่อเรื่องพระเจ้า ๕ พระองค์ไปแต่งผูกเป็นย่นต์ การแต่งบทสวดสรรเสริญพระเมตไตยพุทธเจ้า เป็นต้น

๕.๑.๓ แนวปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับการไปสู่โลกพระเมตไตยพุทธเจ้า

จากผลการศึกษาพบว่า ทรรศนะของชาวตะวันตกเรียกโลกในอุดมคติว่า “ยูโทเปีย” ซึ่งหมายถึง สถานที่แห่งความสมบูรณ์ในเชิงอุดมคติ มีลักษณะสอดคล้องกับโลกพระเมตไตยพุทธเจ้าในทรรศนะทางพระพุทธศาสนา โลกพระเมตไตยพุทธเจ้าจัดเป็นโลกในอุดมคติของชาวพุทธ เพราะเป็นยุคที่มีแต่ความสุข โลกแห่งความสุขนี้จะเกิดขึ้นในยุคที่เรียกว่า “กฤตยุค” ตามคติความเชื่อในไตรภูมิ

พระร่วง จะเกิดขึ้นอีกครั้งจากผ่านกลียุคไป แม้ไม่สามารถระบุระยะเวลาที่ยาวนานนี้ได้อย่างชัดเจนลงไป แต่พระคัมภีร์อนาคตวงศ์ก็ได้แสดงระยะเวลาการเสด็จอุบัติของพระเมตไตรยพุทธเจ้าไว้ นั่นหมายถึงโลกพระเมตไตรยจะมีขึ้นในสมัยที่คนกลับมาเมื่ออายุ ๘๐,๐๐๐ ปีอีกครั้งหนึ่ง

สภาพทั่วไปของโลกยุคพระเมตไตรยนั้น ประชาชนไม่ต้องพึ่งพาโรงพยาบาล ไม่มีใครเจ็บไข้ ยกเว้นอยู่ ๓ โรค เท่านั้น คือ (๑) อิจฉาโรค ได้แก่ โรคหิว (๒) อนสนะโรค โรคขี้เกียจ และ (๓) ขราโรค หญิงชายมีอายุ ๕๐๐ ปี จึงจะแต่งงานกัน ชายจะมีภรรยาเดียว หญิงจะมีสามีเดียว ภรรยาและสามีไม่มีการประพฤตินอกใจ ไม่มีการทะเลาะวิวาท ต่างพูดจากันด้วยถ้อยคำไพเราะเสนาะหู ไม่มีความเหลื่อมล้ำทางฐานะและทรัพย์สิน ทุกคนต่างได้ในสิ่งที่ตนปรารถนา จากต้นกลีปพฤกษ์ ทุกคนปราศจากความโลภ ตัณห์น้อยในสันโดษ และไม่มีใครยากจน ทั้งหญิงและชาย ต่างก็ไม่ต้องประกอบอาชีพใดๆ มีแต่เที่ยวเล่นสนุกสนานรื่นเริง มนุษย์มีศีลธรรม เป็นอยู่อย่างสุขสบาย ห่างไกลกลียุค ปราศจากการรบราฆ่าฟัน การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต การโกหกหลอกลวง ฉกชิงวิ่งราว ยักยอกหรือแม้แต่คิดอยากจะได้ทรัพย์สินสมบัติของคนอื่นก็ไม่มี ต่างชวนชวายเป็นครอบครัวประกอบแต่กุศลกรรมทั้งสิ้น แผ่นดินจะราบเรียบเสมอกันดุจหน้ากลอง ฤดูหนาวก็จะไม่หนาวมาก ฤดูร้อนก็จะไม่ร้อนมาก ฝนก็ตกต้องตามฤดูกาล และทุกพื้นที่ ไม่มีพายุร้ายแรงแม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง และสระต่างๆ มีน้ำเต็มเปี่ยม น้ำนั้นใสเย็นสนิท บริสุทธิ์สะอาด ทั้ง ๒ ฟากฝั่ง เป็นหาดทรายขาวสะอาด มีบรรดาดอกไม้ ผลไม้ ออกดอกออกผลโดยทั่วไป ข้าวสาลีเมล็ดเดียวตกลงบนแผ่นดิน จะงอกขึ้นแตกหน่อเป็นกอๆ ได้เมล็ดข้าวเป็นจำนวนมาก ต้นไม้ทั้งหลายจะออกผลสุกห้ามทุกฤดูกาล

โลกพระเมตไตรยพุทธเจ้าจึงเป็นเสมือนโลกในอุดมคติ ลักษณะเช่นเดียวกับยูโทเปีย โลกในอุดมคติของนักคิดทางตะวันตก คือ มีความอุดมสมบูรณ์และความสุขสงบ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าทั้งยูโทเปียและโลกพระเมตไตรยพุทธเจ้ามีความคล้ายคลึงกันในมิติความเท่าเทียมกันและความเสมอภาคในสังคม ไม่มีการเหลื่อมล้ำกันทั้งทางด้านความเป็นอยู่และรูปร่างหน้าตา แต่มีความแตกต่างกันในด้านความเป็นโลกในอุดมคติ กล่าวคือ ยูโทเปียนั้นเป็นโลกในอุดมคติที่ไม่ต้องอาศัยการพัฒนาจากสภาพสังคมปัจจุบัน เนื่องจากมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ยูโทเปียเป็นโลกที่ถูกยกมาแทนที่โลกปัจจุบันเลย ไม่มีพัฒนาการที่ต่อเนื่องหรือเกิดจากแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบันเพื่อนำไปสู่ยูโทเปีย แต่โลกพระเมตไตรยพุทธเจ้านั้น เป็นโลกที่จะเกิดขึ้นจากความเสื่อมและความเจริญของโลกปัจจุบันนี้ นั่นคือ เมื่อโลกปัจจุบันนี้มีความเสื่อมลงจนถึงกลียุค คือ ยุคที่มนุษย์จ้องทำลายหัวกันฆ่าฟันกันโดยไร้เหตุผล ไร้ศีลธรรม เมื่อนั้นคนจะอายุขัย ๑๐ ปีเท่านั้น บรรดาคนที่เหลือต่างเห็นใจกันและได้พัฒนาระดับจิตใจของคนให้สูงขึ้น เพื่อระดับคุณธรรมสูงขึ้นอายุขัยก็มากเพิ่มขึ้นไปตามลำดับดังได้กล่าวมาแล้วนั้น จนถึงจุดพัฒนาสูงสุดของระดับคุณธรรม มนุษย์จะมีอายุขัย ๘๐,๐๐๐ ปี เมื่อยุคนั้นมาถึงจึงเป็นยุคของพระเมตไตรยพุทธเจ้า

ผู้ที่ปรารถนาจะท้นศาสนาของพระเมตไตยพุทธเจ้า ได้มีโอกาสสดับพระธรรมเทศนาจากพระองค์ มีแนวทางปฏิบัติที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถาและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา พอสรุปได้ดังนี้

๑. เจริญกุศลธรรมบถทั้ง ๑๐ ประการเป็นอย่างมาก ให้อย่างยิ่งยวด ด้วยความพยายาม อุทิศเวลา ต่อเนื่อง ไม่ขาดตอน ไม่หวั่นไหว มั่นคงในการประกอบเฉพาะกุศลกรรม คือ การกระทำแต่ความดีเท่านั้น

๒. ฟังพระธรรมเทศนาพระเวสสันดรชาดก ๑๓ กัณฑ์ให้จบภายในหนึ่งวัน พร้อมบูชาด้วยเครื่องสักการะอย่างละ ๑,๐๐๐ มีดอกไม้ธูปเทียนและวัตถุไทยทานอื่นๆ เป็นต้น

๓. เว้นจากการทำอนันตริยกรรมทั้ง ๕ ประการโดยเด็ดขาด

๔. สดับไตรภูมิกถาให้จบภายในวันนั้นด้วยความเคารพนอบน้อม

ยกเว้นแต่ผู้ที่ทำกรรมต่อไปนี้เป็น ผู้ที่กระทำความเดือดร้อน ประทุษร้ายภิกษุณี ทำสงฆ์ให้แตกแยกกัน ทำอนันตริยกรรม ๕ ประการ ทำลายสฤๅง ตัดต้นโพธิ์ ขำพระโพธิสัตว์ ลักขณที่ เป็นของสงฆ์เพราะความตระหนี่ และมีความประมาท

หลักธรรมที่ได้จากแนวความคิด ความเชื่อของพระเมตไตยพุทธเจ้า โดยรวมคือ บุญกิริยาวัตถุ ๓ ได้แก่ ทานมัย ศีลมัย และภาวนามัย ในส่วนของทานมัยนั้นได้แก่ การให้ทานชนิดต่างๆ ซึ่งจำแนกออกเป็น ๒ ประการคือ วัตถุทานและธรรมทาน วัตถุทานที่ปรากฏชัดเจนในแนวคิดเรื่องพระเมตไตยพุทธเจ้านั้นคือ การถวายไทยทานบูชาการฟังพระธรรมเทศนาเวสสันดรชาดก มีดอกไม้ประทีป ๑,๐๐๐ ดวง เป็นต้น ส่วนธรรมทานนั้นได้แก่ การแสดงความเคารพต่อพระธรรมและน้อมนำธรรมะนั้นไปประพฤติปฏิบัติ สืบทอดต่อๆ กันไป ทางด้านศีลมัยนั้น ในความเชื่อเรื่องพระเมตไตยพุทธเจ้านั้น ผู้ที่ปรารถนาจะพบศาสนาของพระองค์ต้องเว้นจากปัญจเวรทั้ง ๕ รักษาอุโบสถศีลและเว้นจากอนันตริยกรรมโดยเด็ดขาด ประการสุดท้ายคือ ภาวนามัย ได้แก่การเจริญภาวนา เพื่อลดละความพยาบาท วิหิงสา ราคะ มานะ ทิฐิ จึงสามารถสรุปได้ว่า หลักธรรมที่ปรากฏอยู่ในเรื่องราวของพระเมตไตยพุทธเจ้า ก็คือ บุญกิริยาวัตถุ ๓ ประการ ซึ่งเป็นการบำเพ็ญบุญกุศลหลักในทางพระพุทธศาสนานั้นเอง

ผู้วิจัยเห็นว่า แนวคิดเรื่องโลกพระเมตไตยพุทธเจ้านั้น มีมุมมองที่สามารถแยกพิจารณาออกได้เป็น ๒ มิติ คือ

๑. มิติที่เป็นโลกอนาคต ในมิตินี้เป็นแนวความคิดแบบดั้งเดิมที่เชื่อว่าจะต้องรอคอยให้พ้นกลียุคเสียก่อน แล้วจึงค่อยพัฒนาต่อไปยังภตุยุคอีกครั้ง ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน สภาพที่เป็นอยู่ในขณะนี้ยังไม่ถือว่าเป็นกลียุคแบบเต็มขั้น บางท่านกล่าวว่ากลียุคนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อศาสนาของพระพุทธเจ้าพระองค์ปัจจุบันครบ ๕,๐๐๐ ปีก่อน จากนั้นจึงจะมีพัฒนาต่อไปจุดสูงสุดของภตุยุค

และวกกลับลงมาสู่กลียุคอีกครั้งหนึ่ง จึงจะเป็นสมัยของโลกพระเมตไตยพุทธเจ้า ในระยะเวลาที่ยาวนานแบบนี้ ผู้คนจึงพบเห็นสภาพสังคมที่ค่อยๆ กลายเป็นกลียุคแบบเต็มขั้น คือค่อยๆ เสื่อมโทรมไปตามลำดับ ทำให้ผู้คนเกิดความหวาดกลัว และเกิดการจินตนาการวาดฝันและออกแบบสังคมในอุดมคติ ว่าควรจะมีลักษณะเช่นใด โดยเอาปัญหาทางสังคมปัจจุบันเป็นตัวตั้งแล้วนำภาพในอุดมคติเป็นเป้าหมาย นั่นคือโลกพระเมตไตยพุทธเจ้า

๒. มิติที่เป็นโลกปัจจุบัน ในมิตินี้ได้มีนักคิด เช่น ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้นำเสนอไว้ โดยที่ท่านได้มองประเด็นที่เป็นเนื้อหาสาระของโลกพระเมตไตยพุทธเจ้า ได้ตีความของคำว่า “เมตไตรย” ว่า ความเป็นคนที่สร้างมิตรไมตรี มีเมตตา เป็นโลกของคนที่รักเอาใจเขามาใส่ใจเรา คือเป็นมิตร ส่วนในอุดมการณ์โลกพระศรีอริยเมตไตรยถ้ามีสิ่งที่ดีทั้งหลาย มีสุขภาพจิตดี สุขภาพกายดี มีพระรัตนตรัยห่างไกลจากอันตรายทั้งหลาย คือ อกุศลกรรมบถ ๑๐ อย่าง ก็จะเกิดเป็นโลกพระศรีอริยเมตไตรยขึ้นทันที การพัฒนาโลกปัจจุบันให้มีคุณสมบัติเหมือนโลกในอุดมคติ ท่านบอกว่าสามารถ “สร้างโลกพระศรีอริยเมตไตรย สร้างวันพระศรีอริยเมตไตรย ได้ด้วยการรักผู้อื่น และถ้าเราทั้งโลกมีความรักผู้อื่น โลกของพระศรีอริยเมตไตรยก็จะเกิดขึ้นในพรินตา”

ดังนั้น ผู้วิจัยได้เสนอแนวคิดที่จะทำให้เกิดสังคมอุดมคติตามมิติของโลกพระเมตไตยพุทธเจ้าไว้เป็น ๒ แนวทางคือ

๑. การประยุกต์ใช้จากแนวคิดมิติของโลกอนาคต แนวทางที่จะทำให้เป็นโลกในอุดมคติได้นั้น ก็คือ การนำแนวคิดสำหรับการไปสู่โลกพระเมตไตยพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ในโลกปัจจุบัน โดยนำเป้าประสงค์ของโลกพระเมตไตยพุทธเจ้าในอนาคตเป็นตัวตั้ง (ความสุขสบาย) เอากระบวนการไปสู่โลกพระเมตไตยพุทธเจ้าเป็นกระบวนการ เพียงแต่เร่งสร้างให้เกิดขึ้นในปัจจุบันกาล ไม่ต้องรอถึงอนาคต ซึ่งมีกระบวนการและหลักเกณฑ์ที่สำคัญ คือ การคัดเลือกผู้ปกครองด้วยระบบคุณธรรม การสร้างความเสมอภาคในสังคม และการสร้างหลักประกันสังคม

๒. การประยุกต์ใช้จากแนวคิดมิติของโลกปัจจุบัน ดังความว่า “บุคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงไปแล้ว ไม่ควรหวังสิ่งที่ยังไม่มาถึง สิ่งใดล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นก็เป็นอย่างนั้นไปแล้ว และสิ่งใดที่ยังไม่มาถึง สิ่งนั้นก็เป็นอย่างนั้นยังไม่มาถึง” ดังนั้น ในมิติของโลกปัจจุบันโลกพระเมตไตยพุทธเจ้าเปรียบเสมือนโลกแห่งความเมตตา หากต้องการให้โลกของพระเมตไตยพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ก็คือการทำให้ความเมตตาเกิดขึ้นในโลกนี้นั่นเอง ซึ่งสรุปลงเพียงคำแค่ ๓ คำ คือ “รักผู้อื่น” สังคมที่มีแต่การรักผู้อื่น ย่อมไม่มีความน่ากลัว หวาดระแวง วิธีการรักผู้อื่นนั้นก็คือการมอบหลักประกันให้แก่สังคมนั่นเอง หลักประกันที่สำคัญคือหลักของศีล ๕ นั่นเอง เมื่อทุกคนรักษาศีล ๕ ได้อย่างมั่นคง ย่อมไม่เบียดเบียนกัน ไม่ล่วงละเมิดทรัพย์สินของกัน ไม่เป็นเหตุให้คนในครอบครัวมีความทุกข์ ไม่สร้างความแคลง

แคลงสงสัยให้กับสังคม และพัฒนาตนเองให้เป็นคนดี มีสติปัญญาความสามารถเพื่อพัฒนาสังคมต่อไปนี้ ลักษณะเช่นนี้จึงกลายเป็นโลกพระเมตไตยพุทธเจ้าในปัจจุบันนั่นเอง

กล่าวโดยสรุปคือ แนวคิดเรื่องพระเมตไตยพุทธเจ้าทั้งในมิติที่เป็นเรื่องของอนาคตและมิติที่เป็นเรื่องของปัจจุบัน สามารถนำแนวคิดนั้นมาประยุกต์เพื่อพัฒนาสังคมไทยในปัจจุบันนี้ได้ โดยการนำความรู้เรื่องพระเมตไตยพุทธเจ้า ทั้งในด้านแนวคิดทั่วไป ความเชื่อและอิทธิพล มาเป็นเป้าหมายหลักและกระบวนการในการพัฒนา จากนั้นจึงประยุกต์หลักธรรมที่ปรากฏในองค์ความรู้เหล่านั้นมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยการดึงเรื่องราวและความฝันในอนาคตให้มาเกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน โดยให้นำวิธีการที่จะไปสู่โลกอนาคตนั้นมาปฏิบัติด้วย ดังเช่นนี้แล้วโลกพระเมตไตยพุทธเจ้าก็จะเกิดขึ้นได้ใน ๒ มิติ คือ โลกในจินตนาการที่สมบูรณ์แบบในปัจจุบัน และ โลกที่จะสมบูรณ์แบบในอนาคต

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องพระเมตไตยพุทธเจ้า: แนวคิด ความเชื่อและอิทธิพลต่อสังคมไทย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการศึกษาเรื่องราวของพระเมตไตยพุทธเจ้า ผู้วิจัยเห็นว่ามีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. เรื่องพระเมตไตยพุทธเจ้านั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธวิสัย ซึ่งพระพุทธรเจ้าสอนว่า พุทธวิสัยของพระพุทธรเจ้าทั้งหลายเป็น อจินไตย คือไม่ควรคิด ใครคิดพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า^๑ ดังนั้น หากจะสืบสาวและทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งจนถึงพุทธวิสัยนั้น ย่อมเป็นการกระทำได้โดยยาก และยากที่จะเข้าใจได้ในระดับสามัญชน ประกอบกับเรื่องราวในพระไตรปิฎกก็ไม่ได้ให้รายละเอียดไว้มากนัก ดังนั้น เรื่องราวของพระองค์จึงสามารถรับทราบและทำความเข้าใจได้จากวรรณกรรมอื่นๆ ทางพระพุทธศาสนา แต่ก็มีอยู่อย่างจำกัดมาก ทำให้มีกลุ่มมิชฌาชีพบางกลุ่มนำเรื่องราวของพระเมตไตยพุทธเจ้าไปบิดเบือน แสวงหาประโยชน์ส่วนตน มีการแอบอ้างตนเองว่าเป็นพระเมตไตยพุทธเจ้า^๒ มีการอ้างว่าบุคคลนั้น บุคคลนี้เป็นพระชาติของพระเมตไตยพุทธเจ้า ซึ่งการกล่าวอ้างเหล่านี้เป็น

^๑ อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๗๗/๑๒๒.

^๒ พระไพศาล วิสาโล, ปุจฉา-วิสัชนา – มีคนแอบอ้างตัวว่าเป็นพระศรีอาริย์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.visalo.org/QA/Q550822_2.htm [๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖].

ผลกระทบเชิงลบต่อพระพุทธศาสนา มีผู้ถูกหลอกลวงสูญเสียเงินทองทรัพย์สิน และเสื่อมศรัทธาจากพระพุทธศาสนา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใคร่เสนอแนะแนวทางป้องกันไว้ดังนี้

๑) ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนา มีมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และมหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นต้น ได้ทำเอกสารเรื่องราวเกี่ยวกับพระเมตไตยพุทธเจ้าที่ถูกต้องตามหลักฐานทางพระพุทธศาสนา เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนได้ศึกษาและทำความเข้าใจที่ถูกต้องต่อไป

๒) ฝ่ายบ้านเมือง ควรมีการออกกฎหมาย ภูมิคุ้มกัน เพื่อควบคุมผู้ที่นำเรื่องราวของพระเมตไตยพุทธเจ้าไปเผยแพร่อย่างไม่เหมาะสม กล่าวคือ หากผิดเพี้ยนไปจากตำราดังกล่าวในข้อ ๑) แล้วยอมเข้าข่ายแห่งการสันนิษฐานกันเอง เป็นข้อมูลบิดเบือนไปจากหลักฐานทางพระพุทธศาสนา ไม่สามารถนำมาอ้างอิงหรือกล่าวอ้างเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ได้

๓) ฝ่ายคณะสงฆ์ควรมีการสั่งสอนอบรมประชาชนในเรื่องราวของพระเมตไตยพุทธเจ้าที่เป็นจริงตามหลักฐานที่มีอยู่ ไม่มีการแต่งเติมเรื่องราวให้นอกเหนือไปจากหลักฐานที่แท้จริง ไม่ปรุงแต่งเรื่องราวของพระเมตไตยพุทธเจ้าให้กลายเป็นเรื่องราวพันวิสัย เลื่อนลอยและนำไปหาผลประโยชน์เฉพาะหน้าของตน

๒. เรื่องของพระพุทธรูปนั้นเป็นเรื่องของความศรัทธา จัดเป็นตถาคตโพธิสัทธา เป็นการเชื่อมั่นในองค์พระตถาคตว่า ทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยปราศจากความสงสัยใดๆ ทั้งสิ้น ปักใจเชื่อว่าพระพุทธรูปองค์ทรงพระคุณสมบูรณ์พร้อมทั้ง ๙ ประการ ดังนั้น การเชื่อในพระเมตไตยพุทธเจ้าก็ควรเป็นการเชื่อในพระคุณทั้ง ๙ ประการของพระองค์ มากกว่าการเชื่อเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ หรือความวาดฝันปรารถนาโลกอันสงบสุขในยุคสมัยของพระองค์ ทั้งนี้ เมื่อยึดตามหลักของตถาคตโพธิสัทธาแล้ว สามารถสรุปไว้เบื้องต้นได้แล้วว่า เรื่องราวของพระเมตไตยพุทธเจ้าเป็นเรื่องที่น่าเชื่อถือด้วยเหตุผล ๒ ประการ คือ

๑) เชื่อในพระเมตไตยพุทธเจ้าเอง คือเชื่อในความตรัสรู้และความมีอยู่จริงของพระองค์ เชื่อว่า พระองค์เป็นพระพุทธรูปองค์ต่อไปในอนาคต จะทรงตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะทรงสั่งสอนประชาชนให้รู้ตาม เป็นต้น

๒) เชื่อในพระพุทธรูปองค์ปัจจุบัน เพราะพระองค์ได้ทรงพยากรณ์การตรัสรู้ของพระเมตไตยพุทธเจ้าไว้ ดังได้กล่าวไว้แล้วนั้น ประกอบกับ “แม้เป็นเรื่องในอนาคต ถ้าไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ตถาคต ย่อมไม่พยากรณ์ ซึ่งเรื่องนั้น”^๓ แต่เมื่อตราบไตที่ยังเป็นเรื่องของความเชื่อ ก็ยังก่อให้เกิดปัญหาที่ตามมาได้อีก คือ ความเชื่อที่ผิด หรือ สัทธาวิปริต หมายถึง เชื่อออกนอกกรอบที่ควรเชื่อ

^๓ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๘๗/๑๔๕.

ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่า คณะสงฆ์โดยเฉพาะเจ้าคณะผู้ปกครอง พระภิกษุผู้ชำนาญด้านพระปริยัติ พระเผยแผ่ พระปริยัตินิเทศ เป็นต้น ควรแนะนำให้ความรู้แก่พุทธศาสนิกชนให้ถูกต้องไม่ให้ความเชื่อกลายเป็นความมกมาย เพราะความเชื่อเป็นศรัทธากับความจริง หากพระสงฆ์ทำความจริงที่ถูกต้องให้แก่ประชาชนก็จะสามารถทำลายความเชื่อที่มกายนั่นได้

๓. เรื่องของพระเมตไตรยพุทธเจ้านั้นเป็นเรื่องของอนาคต ซึ่งพระพุทธศาสนามีคำสอนเกี่ยวกับการวางตัวต่ออนาคตไว้ว่า “บุคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงไปแล้ว ไม่ควรหวังสิ่งที่ยังไม่มาถึง สิ่งใดล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นก็พ้นอันละไปแล้วและสิ่งใดที่ยังไม่มาถึง สิ่งนั้นก็พ้นอันยังไม่มาถึง”^๔ ทรงสอนให้ทำปัจจุบันขณะให้ดีที่สุด นั่นคือ การเน้นย้ำปัจจุบัน เมื่อพิจารณาอย่างถ่องแท้แล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า แม้เรื่องของพระเมตไตรยพุทธเจ้าทั้งหมดที่ได้ศึกษามานั้นก็สอนให้เน้นปัจจุบันขณะเช่นเดียวกัน โดยมีโลกพระเมตไตรยพุทธเจ้าเป็นเป้าหมาย เพราะการจะไปสู่โลกพระเมตไตรยพุทธเจ้าได้นั้น คือ การทำปัจจุบันให้ดีขึ้นเอง ดังนั้น การสอนเรื่องพระเมตไตรยพุทธเจ้า จึงควรปรับเปลี่ยนเป็นการสอนให้ทำดีในปัจจุบันขณะ แทนการสอนเมื่อมุ่งปรารถนาโลกอนาคตแต่เพียงอย่างเดียว แต่เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ แนวคำสอนมักนำเสนอเฉพาะความสุขสบายของโลกพระเมตไตรยพุทธเจ้า แต่ไม่ได้สอนเกี่ยวกับวิธีการไปสู่โลกพระเมตไตรยในเชิงปฏิบัติ หากจะกล่าวถึงก็มักเน้นหนักไปในเฉพาะการฟังเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกเท่านั้น

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งในผู้วิจัยมุ่งศึกษาแต่ในประเด็นแนวคิด ความเชื่อและอิทธิพลของพระเมตไตรยพุทธเจ้าที่มีต่อสังคมไทย ตลอดจนการประยุกต์ใช้แนวคิดเหล่านั้นเพื่อการพัฒนาสังคม แต่เรื่องราวของพระเมตไตรยพุทธเจ้านั้น ยังมีประเด็นที่น่าสนใจต่อการศึกษาค้นคว้า ให้เป็นประโยชน์แก่สังคมโลกอีกมาก ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะประเด็นที่น่าสนใจเพื่อการวิจัยต่อไป ดังนี้

๑. รูปแบบรัฐในอุดมคติตามนัยทางพระพุทธศาสนาเทียบเคียงกับแนวคิดเรื่องโลกพระเมตไตรยพุทธเจ้า

๒. ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องพระเมตไตรยพุทธเจ้าในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาภูมิภาคแนวพุทธ

๓. ศึกษาวิเคราะห์แนวทางไปสู่โลกพระศรีอารียก่อนการตรัสรู้ของพระองค์

^๔ ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๓๒/๓๑๘.